

správního soudu a posudky obchodní a živnostenské komory pražské. Díl I., obsahující řád živnostenský. Sebrali a uspořádali JUDr. Bohumil Štědrý, magistrátní rada v Praze a JUDr. Rudolf Buchtela, vrchní komisař obchodní a živnostenské komory pražské. Druhé přepracované a značně rozmnožené vydání (1926). Nákladem Československého Kompasů, tiskařské a vydavatelské akc. spol. na Smíchově. Cena vázaného výtisku, majícího 1277 stránek, Kč 99.—.

Po rozebrání celého nákladu I. vydání této sbírky živnostenských předpisů, kterou odborná kritika přijala bez výtek, a která byla také příslušnými úřady doporučena, zejména zemskou správou politickou v Praze, uspořádali autoři nové vydání, revidované, přepracované a doplněné novými zákony a rozhodnutími povahy živnostenskoprávní, takže kniha jest téměř úplným sebráním všech živnostenských předpisů, pokud vztahují se k vlastnímu řádu živnostenskému z r. 1859 a k ustanovením o koncesovaných živnostech. Kniha podržela soustavu I. vydání, jež se plně osvědčila a dělí se na vlastní řád živnostenský a část o koncesích.

Autoři knihy jsou známí živnostenští odborníci a praktikové, takže kniha zvláštního doporučení ani nepotřebuje. Kniha nejlépe ukazuje, jak spletité jsou předpisy živnostenské a jak nesnadná bude zamýšlená revize živnostenského řádu, pro níž kniha tato jest nepostrádatelnou přípravou. Upozorniti třeba, že jde pouze o druhé vydání prvního dílu, před rokem vyšlé, kdežto první vydání II. dílu, obsahující předpisy pracovní a ochranu živností, není ještě rozebráno, ale některé nejdůležitější nové předpisy, zejména práva pracovního byly na vhodných místech vsunuty do II. vydání I. dílu, právě na trh dávaného, takže jest i tento druhý díl zároveň do jisté míry doplněn.

Polit. ekonomie.

Dr. Fořt Josef, O sociologických kořenech kapitálu a povaze kapitálu, zvláště peněžního. (Sbírka přednášek pořádaných Českou národohospodářskou společností v období 1925 až 26. V.)

Spis jest, jak naznačeno, obsahem přednášky konané autorem ve výroční valné hromadě České společnosti národohospodářské dne 17. ledna 1926. Především zabývá se autor »rodopisem a rozčleněním« kapitálu a podotýká, že pojem kapitálu v nauce národohospodářské jest neujasněný a různě se měnil. Autor chce tudíž sám první methodou přírodovědeckou dospěti k tomuto pojmu a praví, že kapitál vzniká hospodářským jednáním lidským, jehož pohnutkou jest péče o zítřek. Tato nutí k hromadění zásob, jehož předpokladem jest soukromé vlastnictví. Tyto nahromaděné statky mají »hodnotovou podstatu« a jsou kapitálem. Tento druh kapitálu, který má »tvar látkový«, nazývá autor kapitálem věcným a jest tento kapitál se stanoviska právního

soukromým vlastnictvím, se stanoviska »politického« jmením. Naproti tomuto kapitálu věcnému stanoví autor kapitál peněžní, jenž není tělesný neb látkový, nýbrž »projevuje se toliko ve formách čili tvarech úvěrových vztahů« (str. 14.) a vzniká hospodářstvím peněžním a ruchem úvěrovým. Autor sám v poznámce podotýká, že sice název »peněžní« není dosti přesný, poněvadž i peníze (kovové) mají látkovou tělesnost, ale že dal přece přednost tomuto názvu před názvem kapitál »oběžný« neb »finanční«, jak někdy kapitál ten se nazývá. Jedná se tu o »podstaty hodnotové, které vznikají a trvají prostředkem tvarů úvěrových a postrádají jakékoliv látkové tělesnosti« (str. 15). Peněžního kapitálu jest daleko více než peněz samotných, konajících funkci oběživa, neboť peněžním kapitálem jsou všechny cenné papíry, vklady. Naproti tomu prý peněžního kapitálu jest méně než věcného, poněvadž nemůže býti více kupní síly než kolik je utajeno ve věcném kapitálu (str. 17). Kapitál peněžní liší se od věcného také tím, že »stupeň měnivosti jeho hodnotové podstaty jest větší« (str. 17). Peněžním kapitálem jest dle autora krátce »veškerosť na obnosy peněžní znějících, jak k tuzemsku tak k cizině se vztahujících nároků věřitelských« (str. 18), tedy vkladů, cenných papírů, pohledávek a t. d. A sice jsou to dle autora tři typické tvary úvěrové: úvěr krátkodobý ve formě vkladních knížek a výpisů z běžných účtů, jakož i úvěr vznikající z »pružné části papírového oběživa« (patrně tedy z eskontu a lombardu cedulové banky), úvěr dlouhodobý ve formě zástavních listů a dlouhodobých dluhopisů a konečně úvěr z účasti kapitálu peněžního na výrobě ve formě akcií a členských podílů.

Autor se dále zabývá funkcí kapitálu peněžního a sice nejprve důvodnosti úroku, již spatřuje v ceně úvěrových převodů kapitálu peněžního. Tento jest činitelem pokroku hospodářského, kulturního a civilisačního. Pak pojednává autor o mezinárodních pohybech peněžního drahokovu v dobách míru i v dobách válečných a mezinárodních pohybech kapitálu peněžního. Konečně zabývá se zánikem kapitálu, při čemž rozenává národohospodářský zánik věcných kapitálů a jich národohospodářskou ztrátu. Pojednává o zmaru kapitálů věcných následkem konjunktury a účinků poválečných a o zanikání kapitálů peněžních insolventcemi a rozvratem měny, dotknuv se také otázky valorisace. Autor končí tím, že kapitál jest činitelem pokroku hospodářského, vzdělanosti a že v dnešní době tvorba nového kapitálu jest nutným příkazem. Tím se má řídit i celá politika hospodářská.

S kritického hlediska nutno souhlasiti, že pojem kapitálu v nauce národohospodářské vskutku byl a do jisté míry dosud jest sporný. Avšak po vydání klassického spisu Böhm-Bawerkova (*Kapital und Kapitalzins*), jež autor také v poznámce na str. 19. cituje, lze dnes přece jeť pokládati pojem kapitálu za celkem vyjasněný, to jest že jsou to statky hospodářské, které slouží buď k další výrobě (kapitál výrobní) aneb jakožto zdroj důchodu svému vlastníku (kapitál tě-

žební). Naproti tomu autorova definice (nahromaděné zásoby), jest poněkud příliš široká, ježto pak by všechny statky hospodářské pokud by jich hned nebylo použito, vůbec se pod ní zahrnovaly. A přece na příklad potrava sloužící k spotřebě, peníze určené k osobnímu výdaji, rodinná vila vystavěná k vlastnímu bydlení atd. dojísta postrádají povahu kapitálu. Poněkud nespravedlivá jest výtka autorova v předmluvě, že v českém písemnictví vůbec není soustavné práce o kapitálu. Poukazují jen na práci Grubrovu »K pojmu a českému názvosloví kapitálu těžebného«. (Pocta prof. Ottovi, 1915.) Podobně praví-li autor (pozn. na str. 29), že co do úvah o úroku jest u nás »suchopar«. Poukazují opět na svou práci »K ažiové theorii úrokové« (Sborník věd právních a státních r. III., 1903). Autor se ovšem nespokojuje rozdělením Böhm-Bawerkovým, tvrdě, že kriteriem kapitálu nemohou býti jeho funkce (str. 21) a volí raději rozdělení dle látky na kapitál věcný a peněžní. Proti názvu kapitálu věcného není dojísta námitky, ale pak patří pod něj dojísta i kovové peníze, jak autor sám uznává (str. 14). Naproti tomu o tom, co nazývá autor kapitálem peněžním (nebo také oběžným) má referent podstatné pochybnosti. O co se tu jedná? O takové majetkové hodnoty, které spočívají v nárocích právních, v pohledávkách, ať krátkodobých či dlouhodobých, aneb v nárocích na nějakou majetkovou podstatu. Nároky tyto representovány mohou býti ovšem jistými úvěrními papíry (skripturními obligacemi), jako směnkami, vkladními knížkami, dluhopisy, zástavními listy, akciemi, a tyto papíry mají, jak známo, tu vlastnost, že závazek na nich lpí, že totiž jest spojen s jich vlastnictvím. Mohou býti prodávány, směnovány, zastavovány atd. To svádí k názoru, že papíry takové jsou samy také hospodářskými statky a tedy kapitálem. Ale to je klam, ony jsou sice jměním, ale nejsou kapitálem. Takové papíry jsou a zůstávají jen průkazem o nároku čili o pohledávce na nějaký hospodářský statek, zpravidla na určitou sumu peněz. Ba ani bankovky nelze pokládati v pravém slova smyslu za kapitál. Buď mají povahu pouhých certifikátů, jsou-li vydávány v mezích úhrady kovové, aneb jsou to úvěrové poukázky (tam, kde jsou libovolně směnitelný), aneb jsou to konečně ryze úvěrové listiny (při nesměnitelnosti). Nejsou tu tudíž statky dva, nýbrž vždy jen jeden: suma peněz, se kterou právě ten, kdo má na ní nárok, disponuje. Jest to týž omyl, kterého se dopustil již Macleod, jenž tvrdil, že úvěrem se tvoří nové kapitály. Kdyby to bylo pravda, pak by tvorba kapitálů byla velmi lehká. Bylo by jen třeba stále rozmnožovati úvěr, dělati stále nové dluhy a zásoba kapitálu v zemi by stále stoupala. Podle toho stát, čím více by dělal dluhů, tím více by tvořil kapitálů. Jest zřejmo, že názor tento jest nesprávný. Úvěr pouze přenáší kapitál z jedněch rukou do druhých a v tom je právě jeho hospodářský prospěch. Ale nové kapitály úvěrem vznikati nemohou. To konečně uznává sám autor, když tvrdí na str. 22: »Transakcemi

těmito vznikají sice rovněž pohledávky nové, avšak poněvadž novými těmito pohledávkami žádné nové hodnoty kapitálové se netvoří, nýbrž hodnoty již jsoucí toliko z jednoho místa na druhé se převádějí, lze dotčené nové pohledávky s hlediska hospodářského celku považovati za položky průběžné.« Ale co platí o těchto nových pohledávkách, platí i o pohledávkách původních. Ani ty netvoří nových kapitálů, třeba se tak zdálo. Kapitálem skutečným není vkladní knížka, ani dluhopis, ani akcie, nýbrž kapitálem jest jen peněžní suma, na kterou ony listiny znějí (při akciích podstata statková, jejímž je podílem). Z toho plyne, že t. zv. kapitál peněžní, jak autor jej pojímá, jest fikcí. Všechny ty miliardy vkladů (nota bene namnoze průběžných!), obligací, zástavních listů, akcií, nejsou v pravém slova smyslu žádným kapitálem, neboť jsou to jen nároky neb pohledávky na skutečné kapitály, buď na peníze, nebo na nějaké hodnoty věcné. To platí i o úvěru vznikajícím, jak se vyjadřuje autor, z pružného bloku oběživa (i tu autor na str. 24. sám příznává, »že blokem tímto nový nějaký kapitál oběžný přímo nevzniká«). K jakým důsledkům by se dle autora došlo, vidno z toho, že (na str. 27) pokládá i dluhopisy státní za formu kapitálu peněžního. Pak ovšem čím více státních dluhů, tím bohatší by země byla na kapitál. Ostatně není autor jediným ani prvním, který takto pojem kapitálu rozšiřoval. Činil tak již Philippovich, jenž mluvil v tom směru o hodnotném kapitálu (Wertkapital) a Offermann, jenž opět užíval názvu fiktivní kapitál. Ale právě již v tomto označení »fiktivní« jest obsažen správný názor, že tu o skutečný kapitál nejde.

Tyto námitky zásadního rázu nemají býti na újmu správné tendenci spisu, která hájí důležitost a hospodářský i kulturní význam kapitálu. Ovšem nesmí se pojem kapitálu samého naprosto činiti odvislým od právního řádu. Dojista jest soukromé vlastnictví předpokladem kapitálu těžebného a za platnosti kolektivismu by tato forma kapitálu nemohla vzniknouti. Ale kapitál jakožto prostředek výrobní jest kategorie ekonomická a od právního řádu nezávislá. I v sovětské republice jisté statky mají a musí míti povahu kapitálu výrobního, třeba tam soukromé vlastnictví bylo neuznáváno. V tom právě jest omyl socialismu, že bojuje proti kapitálu vůbec, zneuznává, že kapitál, jako činitel výrobní, jest nutným činitelem při každé výrobě,

Těžisko celého spisu spočívá zvláště v jeho doslovu, se kterým nutno souhlasiti a zároveň možno se přímo obdivovati autoru a blahopřáti jemu, že ve svém vysokém věku vyvinuje tolik píce a duševní svěžesti právě v oboru naukovém tak obtížném a ožehavém, jako jsou otázky měnové za dnešního poválečného rozvratu. Horáček st.

Právo finanční.

Schneider Salome, Steuersystem und Steuerpolitik in der Schweiz. (Berlin, Heymann 1925. — Veröffentlichungen der